

กระบวนการทำให้การศึกษากลายเป็นสินค้า:
ศึกษากรณีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวปานิษฐา นาชะ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2550
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE COMMODIFICATION PROCESS OF EDUCATION: A CASE STUDY OF
CHULALONGKORN UNIVERSITY

Ms. Panisara Nacha

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Political Economy

Faculty of Economics

Chulalongkorn University

Academic Year 2007

Copyright of Chulalongkorn University

501906

หัวข้อวิทยานิพนธ์

กระบวนการทำให้การศึกษากลายเป็นสินค้า:

ศึกษากรณีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โดย

นางสาวปาณิสรา นาชะ

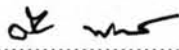
สาขาวิชา

เศรษฐศาสตร์การเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ แล ดิลกวิทยรัตน์

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ติรณ พงศ์มพัฒน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ แล ดิลกวิทยรัตน์)

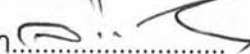

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ)

ปาณิสรา นาชะ : กระบวนการทำให้การศึกษากลายเป็นสินค้า: ศึกษากรณีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (THE COMMODIFICATION PROCESS OF EDUCATION: A CASE STUDY OF CHULALONGKORN UNIVERSITY) อ.ที่ปรึกษา : รศ.แล ดิลกวิทยรัตน์, 102หน้า.

งานศึกษาชิ้นนี้มุ่งศึกษากระบวนการกลายเป็นสินค้าของบริการทางการศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งด้านพัฒนาการ การดำรงอยู่ รวมไปถึงการขยายตัวที่เกิดขึ้น ภายใต้บริบทของสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองไทยที่เปลี่ยนแปลงไป ศึกษารูปแบบของการบริหารจัดการบริการทางการศึกษา เพื่อให้เลี้ยงตัวเองได้ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในบริบทที่การศึกษากลายเป็นสินค้าชนิดหนึ่งในระบบตลาด โดยอาศัยการวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เพื่อให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

การครอบงำของแนวคิดกระแสทุนนิยม ส่งผลสู่การกลายเป็นสินค้าของการศึกษา ทำให้การศึกษายู่ในรูปของการซื้อขายแลกเปลี่ยน โดยการศึกษาอยู่ในฐานะสินค้าบริการอย่างหนึ่ง และจะมีความสำคัญต่อผู้ผลิตบริการในเชิงของรายได้ การให้บริการจัดการศึกษาที่ถูกผลิตเพื่อแลกเปลี่ยน เพื่อขายในตลาด หรือรูปแบบการศึกษาที่เป็นลักษณะของการจ้างวาน จะมีผู้ผลิตที่รับผิดชอบดำเนินธุระในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เข้าศึกษา แลกเปลี่ยนกับเงินค่าดำเนินการ โดยผู้ผลิตในงานการศึกษาชิ้นนี้ก็คือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งดำเนินการในรูปแบบของการผลิตหลักสูตรพิเศษต่างๆ

ผลจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ในปัจจุบันบริการการศึกษาในหลักสูตรพิเศษต่างๆเกือบทุกหลักสูตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีลักษณะเป็นสินค้าอย่างเด่นชัด เนื่องด้วยมีผู้ที่ประสงค์จะเข้าศึกษาต่อ กลายเป็นผู้ซื้อ และมีมหาวิทยาลัยกลายเป็นผู้ให้บริการทางการศึกษา(ผู้ต้องการขาย) ทำให้มีระบบตลาดเกิดขึ้น มีการกำหนดราคาค่าเล่าเรียนตามกลไกตลาด รวมทั้งยังมีการผลิตซ้ำ(Reproduction) บริการการศึกษาโดยอาศัยพลังการผลิต หรือเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นอย่างก้าวหน้า ซึ่งทำให้การเรียนมีมาตรฐานเดียวกัน (Standardization) แม้ว่าจะอยู่ต่างหลักสูตรกัน อันก่อให้เกิดการผลิตหลักสูตรเป็นแบบอุตสาหกรรม (Mass Product) กล่าวคือ มีการกำหนดหลักสูตรพิเศษต่างๆ ออกมาเป็นจำนวนมาก เช่นการเพิ่มภาคพิเศษที่เรียนตอนเย็น หรือเรียนเฉพาะวันเสาร์อาทิตย์ เพื่อให้ได้จำนวนคอร์สเรียนมากที่สุด ในเวลาเรียนที่มีอยู่อย่างจำกัด และยังมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดี ก่อให้เกิดแรงจูงใจให้ลูกค้มาสมัครเรียน ทำให้เกิดการสะสมทุน (Capital Accumulation) เพื่อขยายกิจการ หรือขยายสาขาหลักสูตรพิเศษอันก่อให้เกิดกำไรเพิ่มมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีหลักสูตรพิเศษบางหลักสูตร ที่พบข้อจำกัดบางประการ ทำให้ผลิตออกมาแล้วขายไม่ได้ ไม่สามารถทำการผลิตซ้ำเพื่อสะสมทุนได้ ไม่สามารถเห็นถึงภาพของการเป็นสินค้า แต่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ยังคงผลิตอยู่ในปัจจุบัน เพื่อถ่ายทอดความรู้ตามหน้าที่ของสถาบันการศึกษาที่ดี

สาขา.....เศรษฐศาสตร์การเมือง.....ลายมือชื่อนิติ..... ป/ฉ ๖๗
ปีการศึกษา.....2550.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4785822329 : MAJOR POLITICAL ECONOMY

KEY WORD: COMMODIFICATION OF EDUCATION

PANISARA NACHA : THE COMMODIFICATION PROCESS OF EDUCATION:
A CASE STUDY OF CHULALONGKORN UNIVERSITY. THESIS ADVISOR :
ASSOC. PROFESSOR LAE DILOKVIDHAYARAT, 102pp.

This studies aim to study the commodification process of education in Chulalongkorn University, which reflected in many ways; the development, the stabilization and also the spread of the education under these terms of condition; the society, the economy and the change of Thai political condition. Moreover, it also concentrated on the patterns and the ways of the education management in order to be stabilized of Chulalongkorn University in the current state that the education is nowadays becoming a kind of the commodity in marketing system, which based on the historical analysis to point out this commodification process.

The education is a kind of the commodity because of the influence of the Capitalism. The result is that the education is transformed to be the tradable commodity, which is the educational commodity and its profit play an important role for the provider. The educational commodity is produced for many purposes; trading, selling, or even hiring in the term of the educational service, which there will be a provider or a trader, that respond for proceeding of trading between the educational commodity and course fees, the provider or the trader in this state is Chulalongkorn University, which create and produce many special education programs.

According to the study found that nowadays the education serve in almost special course of Chulalongkorn University is practically the commodity. There are students or buyers, who want to continue the study and there are also universities or educational service providers, which cause the marketing system. Providers set the course fees or the price by considering to the market mechanism and they also reproduce those special programs by using the power of the production or the technology, that is why all courses have the same standard, even though they are different curriculums. The reason above cause the mass product, which is the production of many special education programs such as, evening courses, weekend courses in order to produce many education courses as much as they can at the limited time and providers motivate customer to study by using a publicity to create a good image, which cause the Capital Accumulation in order to enlarge their business or enlarge their special education programs, which will cause more profit, but at the same time, there is some exceptions for some special education programs, that can not sell, can not reproduce for the Capital Accumulation and also can not be the commodity, but nevertheless Chulalongkorn University is still producing in order to pass on the knowledge.

Field of Study.....Political Economy..... Student's signature..... *Panisara Nacha*
Academic year.....2007..... Advisor's signature..... *L. Dilokvidhayarat*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์ ด้วยความกรุณาของ รศ.แล ดิลกวิทยรัตน์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำและดูแลอย่างดีถึง ต้องขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ และขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ รศ.ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ กรรมการวิทยานิพนธ์ ที่ให้ความช่วยเหลือแนะนำเนื้อหาวิทยานิพนธ์จนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ในคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอาจารย์ในหลักสูตรเศรษฐศาสตร์การเมืองที่ให้ความรู้ และใส่ใจในการศึกษาของข้าพเจ้าเป็นอย่างดี ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ของคณะเศรษฐศาสตร์สำหรับความช่วยเหลือด้านข้อมูลประกอบการทำวิทยานิพนธ์ โดยเฉพาะป้าจินดาที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลืออย่างมาก รวมถึงเจ้าหน้าที่ของหลักสูตรเศรษฐศาสตร์การเมืองทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ตลอดเวลาที่ศึกษาอยู่ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ รุ่นที่ 2 รุ่นที่ 3 และรุ่นที่ 4 สำหรับคำแนะนำ มุมมองแนวคิดที่ดี และความช่วยเหลือทุกอย่าง โดยเฉพาะพี่เต้และพี่ไก่อที่ช่วยผลักดันจนมีวันนี้ รวมถึงมีส่วนสำคัญในการทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จสมบูรณ์ สุดท้ายนี้ต้องขอขอบพระคุณเป็นพิเศษสำหรับพ่อ แม่ และพี่ชาย ที่คอยห่วงใยและให้กำลังใจอยู่เสมอจนกระทั่งสามารถประสบความสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้ได้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3. ขอบเขตการศึกษา.....	4
1.4. คำจำกัดความในการศึกษา.....	6
1.5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	7
1.6. ระเบียบวิธีการศึกษา.....	8
1.6.1 แหล่งข้อมูลในการศึกษา.....	8
1.6.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์.....	8
1.6.3 กรอบในการวิเคราะห์.....	9
บทที่ 2 ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
2.1 แนวเหตุผลทฤษฎีสำคัญที่ใช้ในการศึกษา.....	12
2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การเมืองมาร์กซิสต์.....	12
2.1.1.1 การผลิตเพื่อขายที่เรียกว่า"มูลค่า".....	13
2.1.1.2 กระบวนการสะสมมูลค่าส่วนเกิน.....	17
2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	20
2.2.1 ความหมายของมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล.....	21
2.2.2 ทิศทางของมหาวิทยาลัย กับสภาพการณ์ความเป็นทุนนิยมของ การศึกษา.....	22
2.2.3 กระบวนการทำให้เป็นสินค้าในมุมมองต่างๆ.....	27

บทที่ 3 พัฒนาการของมหาวิทยาลัยกับการกลายเป็นสินค้าและบริการของการศึกษา.....	29
3.1 พัฒนาการของมหาวิทยาลัยไทย.....	30
3.1.1 ความเป็นมาของมหาวิทยาลัยไทย.....	30
3.1.2 พัฒนาการของมหาวิทยาลัยของรัฐสู่มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ.....	37
3.2 กลายเป็นสินค้าและบริการของการศึกษา.....	40
3.2.1 ทุนิยมการศึกษากับคุณค่าในการแลกเปลี่ยน.....	40
3.2.2 บริการทางการศึกษาในฐานะ "สินค้า".....	44
3.2.3 มหาวิทยาลัยในฐานะ "ผู้ผลิต" (ผู้ให้บริการทางการศึกษา).....	47
3.2.4 แรงงานอาจารย์ในฐานะ "ปัจจัยการผลิต".....	48
3.2.5 ประชาชนผู้ต้องการศึกษาในฐานะ "ลูกค้า".....	52
บทที่ 4 กระบวนการทำให้การศึกษากลายเป็นสินค้าของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	53
4.1 ความเป็นมาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	53
4.2 แรงผลักดันสู่การแสวงหารายได้ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	55
4.3 การเข้าสู่การผลิตสินค้า (บริการทางการศึกษา) ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	57
4.4 โครงสร้างเชิงองค์กรและการบริหารจัดการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	59
4.5 การลงทุนในการดำเนินกิจการบริการการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	61
4.6 กระบวนการผลิตการเรียนการสอน.....	65
4.7 รูปแบบหลักสูตรการเรียนการสอนที่ผลิตโดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	69
4.8 การสะสมมูลค่าส่วนเกิน และการผลิตซ้ำ.....	76
4.9 ตัวอย่างการสะสมทุนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	82
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	91
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	91
5.2 ข้อจำกัดในการศึกษา.....	94
5.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป.....	95
รายการอ้างอิง.....	96
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	102

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 4.1 การกำหนดตำแหน่งและอัตราเงินเดือนพนักงานมหาวิทยาลัย สายวิชาการ.....	63
ตารางที่ 4.2 การกำหนดตำแหน่งและอัตราเงินเดือนพนักงานมหาวิทยาลัย สายสนับสนุน วิชาการ.....	65
ตารางที่ 4.3 ตารางแสดงรายละเอียดของหลักสูตรปรกติ (ในเวลาราชการ) ปีการศึกษา 2550.....	71
ตารางที่ 4.4 ตารางแสดงรายละเอียดของหลักสูตรพิเศษ ปีการศึกษา 2550.....	73
ตารางที่ 4.5 อัตราค่าเล่าเรียนของนิสิตกลุ่ม1.....	75
ตารางที่ 4.6 อัตราค่าเล่าเรียนของนิสิตกลุ่ม2.....	75
ตารางที่ 4.7 หลักสูตรทั้งหมด ปีการศึกษา2546-2550.....	78
ตารางที่ 4.8 หลักสูตรนานาชาติ/หลักสูตรภาษาอังกฤษ ปีการศึกษา2546-2550.....	78
ตารางที่ 4.9 จำนวนนิสิตทั้งหมดปีการศึกษา 2546-2550.....	79
ตารางที่ 4.10 จำนวนนิสิตระดับมหาบัณฑิต และระดับดุษฎีบัณฑิตที่รับเข้าศึกษา ปีการศึกษา 2546-2550.....	79
ตารางที่ 4.11 จำนวนอาจารย์ทั้งหมดปีการศึกษา 2546-2550.....	81
ตารางที่ 4.12 จำนวนบุคลากร (สายสนับสนุน) ทั้งหมดปีการศึกษา 2546-2550.....	81
ตารางที่ 4.13 สรุปค่าเล่าเรียนและค่าธรรมเนียมการศึกษาของนิสิตคณะเศรษฐศาสตร์.....	85
ตารางที่ 4.14 เปรียบเทียบค่าใช้จ่ายของผู้เข้าศึกษาในหลักสูตรปรกติกับหลักสูตรพิเศษ.....	85
ตารางที่ 4.15 สรุปรายได้และค่าใช้จ่ายของแต่ละหลักสูตร ปีงบประมาณ 2550.....	88

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 แผนภูมิแสดงการศึกษาในฐานะสินค้าในระบบทุนนิยม.....	10
ภาพที่ 3.1 อุปสงค์และอุปทานต่อแรงงานอาจารย์.....	49
ภาพที่ 4.1 แผนภูมิโครงสร้างการบริหารงานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	60
ภาพที่ 4.2 แผนภูมิแสดงขั้นตอนการพิจารณาอนุมัติหลักสูตรใหม่.....	68
ภาพที่ 4.3 แผนภูมิแสดงจำนวนหลักสูตรปรกติและหลักสูตรพิเศษจำแนกตามสาขาวิชา.....	69
ภาพที่ 4.4 แผนภูมิแสดงสัดส่วนของหลักสูตรปรกติ แบ่งตามระดับการศึกษา.....	70
ภาพที่ 4.5 แผนภูมิแสดงสัดส่วนของหลักสูตรพิเศษแบ่งตามระดับการศึกษา.....	72
ภาพที่ 4.6 แผนภูมิแสดงสัดส่วนของหลักสูตรทั้งหมด แบ่งตามประเภทของหลักสูตร.....	74
ภาพที่ 4.7 แผนภูมิแสดงแนวโน้มของจำนวนนิสิตที่รับเข้าในปีการศึกษา 2546-2550.....	80
ภาพที่ 4.8 แสดงจำนวนนิสิตทั้งหมดของคณะเศรษฐศาสตร์ปีการศึกษา 2547-2550.....	83
ภาพที่ 4.9 แผนภูมิแสดงรายได้ค่าใช้จ่ายของคณะเศรษฐศาสตร์ ปีงบประมาณ2547-2550.....	89